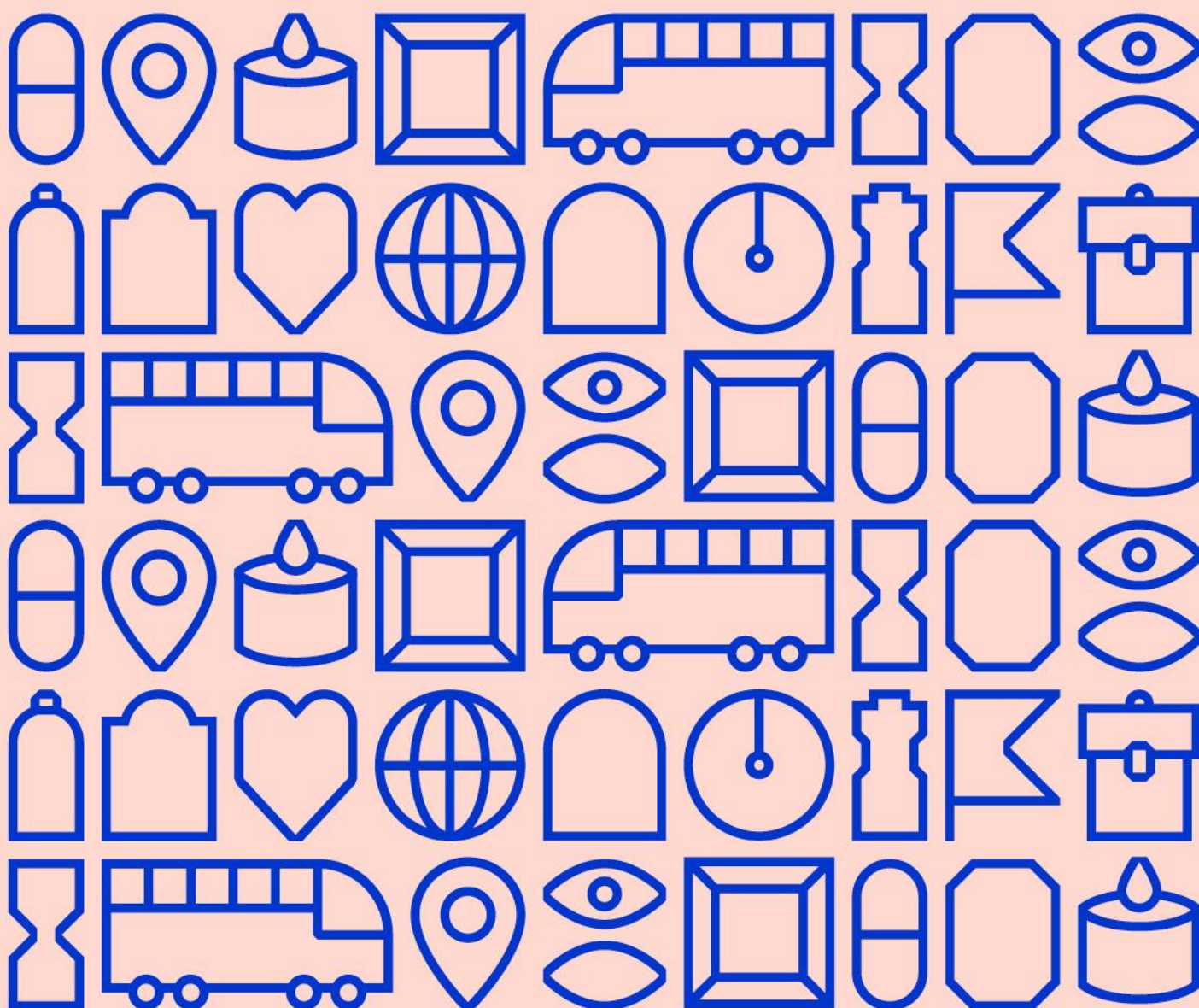

Szabolcsi földvár és templom

10–11. század

Szabolcsi földvár és templom

10–11. század

„Jöjj el, lásd meg, éld át!”

BUDAPEST, 2025

Tartalomjegyzék

1) BEVEZETŐ.....	4
2) ELŐKÉSZÍTŐ ÓRAVÁZLAT	7
3) HELYSZÍNI FELADATOK.....	18
a. <i>Nyomkeresés</i>	18
b. <i>Képes krónika</i>	20
c. <i>Helyszíni kvíz / Tudáspróba</i>	21
d. <i>Látogatóközpont megtekintése</i>	22
4) TANÓRAI UTÓFELDOLGOZÁS	23
5) FORRÁSJEGYZÉK	24
6) MELLÉKLET	26
<i>Nyomkeresés</i>	26
<i>Képes krónika</i>	29
<i>Helyszíni kvíz / Tudáspróba</i>	31

1) BEVEZETŐ

Mit kell tudni a programról?

A Nemzeti Emlékezetpedagógiai Program (NEP) azért jött létre, hogy lehetőséget nyújtson a köznevelésben tanuló diákok számára Magyarország nemzeti és történelmi emlékhelyeinek megismerésére. Az egyes emlékhelyekre kidolgozott programok során a résztvevő osztályok előbb tanórai keretek között felkészülnek az adott emlékhely történetéből, majd egy napos látogatást tesznek az emlékhelyre. A látogatás során – a program részeként kidolgozott – helyben elvégezhető feladatok megoldásával (pl. nyomkeresés, képes krónika stb.), élményt adó módon ismerik meg az adott emlékhely jelentőségét. Az emlékhelyen eltöltött rendhagyó történelemórák után, ismét tanórai keretek között tudják bemutatni az elkészített projektfeladataikat. Az egyes emlékhelyekhez készített programcsomagok jól illeszkednek az iskolai tantervi követelményekhez, így kiválóan alkalmasak a törzsanyag kiegészítésére, elmélyítésére, mélységelvű témafeldolgozásra.

A program részei, lebonyolítása

1. **Előzetes felkészülés (1-2 tanóra):** a NEP oldaláról letölthetők az előzetes felkészülés anyagai: a felkészítő óra óraterve, valamint a hozzá mellékelt ppt. Ezt a történelemtanár kollégák maguk tudják megtartani tanórai keretek között. Miután feldolgozták a szakmai-tartalmi kérdéseket, érdemes a helyszínen elvégzendő feladatokat is átbeszélni, valamint megalakítani a leendő csoportokat.
2. **Látogatás az emlékhelyen (1 napos kirándulás):** amennyiben egy múzeum vagy más intézmény működteti az emlékhelyet, úgy szükséges előtte egyeztetni az intézménnyel. A programban résztvevő helyszínek már ismerik a NEP-et, így szükség esetén tudnak segíteni. A megérkezés után **az első feladat a „nyomkeresés”**, amely során a diákok csoportosan, a program részeként megadott térképvázlat és a hozzá tartozó feladványok segítségével kutatják végig az emlékhelyet. **Második feladatként** célszerű a **„képes krónikát”** elkészíteni (párhuzamosan a nyomkereséssel) – ennek során a csoportokba szerveződött diákok az emlékhely előre megadott legfontosabb részeit felkeresik és egy-egy kis videóban némi magyarázattal megörökítik. Később ezt egységes videóvá szerkesztik, amelyet majd a látogatást követő tanórán tudnak bemutatni. Ezek után következhet a **„tudáspróba”**, egy klasszikus tesztelési kvíz. Ennek megoldása jól összegzi, illetve átismétli az emlékhely fontos tudnivalóit. Az igazán lelkes csoportok negyedik részként **drámapedagógiai feladatot** is megoldhatnak, amely szintén azt a célt szolgálja, hogy minél inkább átélhető legyen az emlékhely története – a feladatot akár már a felkészítő órán ki lehet osztani, hogy minél jobban föl tudjanak rá készülni a csoportok. A program keretében megadott feladatok mellett természetesen igénybe lehet venni az adott emlékhely tárlatvezetését vagy múzeumpedagógiai foglalkozását, ugyanakkor mindez adott esetben már meghaladhatja az optimális 3-4 órás időkeretet.
3. **Utólagos feldolgozás (1-2 tanóra):** a látogatást követő történelemóra(ko)n az egyes csapatok be tudják mutatni a helyszínen főlve videóikból összevágott „képes krónikát”, amelyet a tanárkollégák és az osztály többi tagja is értékelhet. Ezek után pedig, immár tantermi keretek között lehet megoldani az emlékhellyel kapcsolatos ismereteket is érintő és – amennyiben vannak – a kompetenciákat elváró érettségi típusú feladatokat, mintegy a program zárásaként.

Információk a Szabolcsi földvár felkeresésével és történetének feldolgozásával kapcsolatban

- A szabolcsi földvárhoz kapcsolódó feladatok a helyszínhez kötődnek, ennek meglátogatása alkalmával kell azokat az elemeket összegyűjteni, amelyek alapján a feladatok megoldhatók lesznek. A földvár főleg légi felvételek alapján mutat látványos képet, de a méretei érzékeltetése céljából érdemes kívülről is körbejárni, amennyiben lehetséges.
- Az emlékhelyhez tartozik a térség egyik legrégebbi temploma is, amelyben az 1092. évi Szabolcsi zsinat is zajlott.
- Az emlékhely földrajzi elérhetősége és helyszíne: Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye, Szabolcs, Petőfi út 30., a templom címe Petőfi út 16. Budapestről Miskolc felé, majd 37-es és 33-as utakon, Tokajon át Rakamaz felé, Rakamaznál a vasúti átkelő előtt balra fordulva már tábla mutatja a Földvár elérhetőségét. Nyíregyháza felől a 33-as úton Rakamazon át Tokaj felé, de a vasúti átkelő után nem kell Tokaj felé fordulni, hanem egyenesen kell tovább menni a táblával jelölt úton.

E-mail: szabolcsjovo@gmail.com

Tel.: +3630/860-2845

Web: <http://www.latogetokozpont-szabolcs.hu/>

- **A megadott programcsomag leginkább a 9. évfolyamon ajánlható, főképpen a 10-11. századi magyar történelemhez kapcsolódik.**
- A bevezető órához segítségként elérhető internetes oldalak:

<https://pazirik.hu/projekt/szabolcsi-foldvar/> makettek, rekonstrukciók

<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/szabolcsi-foldvar> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/szabolcsi-reformatus-templom> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<http://templomut.hu/hu/szabolcs/29> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<https://szszbm-ertektar.hu/ertekek/epített-kornyezet/arpad-kori-monostor-szabolcs-kozsegben-ma-reformatus-templom> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<https://ttre.hu/tartalom/6383/tortenelmi-emlekhely-lett-szabolcs-reformatus-temploma> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<https://epiteszforum.hu/a-szabolcsi-foldvar-es-templom-50-ev-muemlekvedelmerol-> az építéstörténet és az emlékhely bemutatása

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarorszag-varmegyei-es-varosai-1/szabolcs-varmegye-167E9/szabolcs-varmegye-ostortenete-irta-dr-josa-andras-revid-nagy-geza-17575/a-szabolcsi-foldvar-17677/> történelmi leírás az emlékhelyről

<https://varak.hu/latnivalo/index/390-Szabolcs-Var/> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

https://www.szabolcs.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=17&Itemid=133 a község honlapján a földvár bemutatása (Móricz Zsigmond)

https://szabolcs.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=134 a község honlapján a templom bemutatása

<https://real.mtak.hu/119320/1/T%C3%B3th%20Tam%C3%A1s%20Szabolcsi%20zsina.pdf> a szabolcsi zsinat történetéről

<https://lexikon.katolikus.hu/S/szabolcsi%20zsina.html> a szabolcsi zsinat határozatai

A program a következő tananyagok feldolgozásához köthető:

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020_b/lecke_05_014 a zsákmányszerző hadjáratok tanításához

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020_b/lecke_05_015 vármegyerendszer tanításához, az egyházszervezés tanításához

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020_b/lecke_05_016 I. (Szent) László törvényei és a szabolcsi zsinat

2) ELŐKÉSZÍTŐ ÓRAVÁZLAT

Történelmi emlékhely neve: Szabolcsi földvár és templom

Ajánlott korosztály és történelmi korszak: 9. évfolyam

Kerettantervi elemek: A magyar nép eredete és az Árpád-kor; A magyar őstörténet és a honfoglalás, az államalapítás; A magyar állam megszilárdulása az Árpád-korban.

Altémák: A magyar törzsszövetség. A honfoglalás okai és menete. A kalandozások – a lovas-íjász harcmódor. Géza és I. (Szent) István államszervező tevékenysége. A földbirtokrendszer és a vármegyeszervezet. Az egyházszervezés. I. (Szent) László, az országépítő. Tatárjárás.

Fogalmak és adatok/ lexikák: *Fogalmak:* törzs, fejedelem, honfoglalás, rovásírás, kalandozások, vármegye, egyházmegye, érsekség, tized, ispán, kettős kereszt, mongol/tatár.

Személyek: Árpád, az Árpád-ház, I. (Szent) István, I. (Szent) László

Kronológia: 895: honfoglalás, 907: pozsonyi csata, 997/1000–1038: I. (Szent) István uralkodása, 1077–1095: I. (Szent) László uralkodása, 1241–1242: tatárjárás.

Topográfia: Vereckei-hágó, Kárpát-medence.

Kompetenciák: A feldolgozás folyamán az összes, a Kerettantervben meghatározott kulcskompetencia érintésre kerül.

Ajánlott időtartam: A megvalósítandó program időkerete: Előkészítő óra: 1-2 óra, Látogatás a helyszínen 1 nap (távolságtól függően) konkrétan a helyszínen: kb. 3-4 óra a feladatokra. A program lezárásához a megvalósított projektek, feladatok elkészítése: 1-2 óra. A program eredményeinek bemutatása: 1 óra.

Munkamódszer és segédanyag: tanári előadás ppt prezentációval; tanári ismétlő kérdések; helyszíni csoportos és egyéni feladatok; egyéni ellenőrző feladatok.

Előkészítő óra

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
A szabolcsi földvár és református templom • honfoglalás kori földvár • X-XI. századi uradalmi központ • törzsi szállásterület • korabeli vármegyeközpont • esperesség székhelye • országos jelentőségű esemény színhelye		1. dia: Szabolcsi földvár és református templom képe ma
A szabolcsi földvár építéstörténete • szabálytalan háromszög alaprajzú • három oldalról bejárat: kettő a Tisza felől és egy a település felől az árkon keresztül híddal • a fal oldalainak hossza: 337–235–387 m • a töltéseinek magassága 8-10 m	Miért a Tisza felé volt nyitottabb a vár? Mi biztosíthatta a vár védelmét a külső támadásokkal szemben? Miért a fa és a föld volt az alapvető építési anyaga?	2. dia: A szabolcsi földvár rekonstrukciós és környezetrendezési képe
A vár elemeinek formálódása • a régészeti feltárás több nagy korszakos építészeti elkülönülést talált • vaskori településen alapult • honfoglalás kori fa építésű vár • Árpád-kor: földdel megerősített vár • funkcióinak megszűnése után temetőnek használták	Milyen módszerekkel dolgoznak a régészek? Milyen eszközök, tárgyak kerülhettek elő a vár építése előtti időszakokból? Miért temetkeztek a vár területére a későbbiekben?	3. dia: A vár belseje és építési terve

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
A vár funkciója és feladata a honfoglalás és a kalandozó hadjáratok korában - a földvár főúri szállásként és irányítási központként funkcionált - a „kalandozó” hadjáratok kiindulási és érkezési pontjai lehettek ezek a szálláshelyek - a letelepedés törzsenként történt - a törzsszövetség bomlása a katonai kudarcok hatására kezdődött meg	A honfoglalás korában milyen módon települtek le eleink? Hol voltak fontos törzsi központok? Mi volt a földvárak szerepe a honfoglalás utáni időkben? Merre és milyen eredménnyel folytattak eleink zsákmányszerző hadjáratokat? Miért volt kiemelkedő jelensége a pozsonyi csatának? Milyen következményekkel járt a törzsszövetségre nézve az Augsburg melletti csata elvesztése (955)? Kik voltak a gyászmagyarok? Mi volt Lehel kürtjének mondája és mi volt Botond története?	4. dia: Kép a honfoglaló magyarokról 5. dia: A „kalandozások” térképe és a „kalandozó” harcosok
A vár funkciója és feladata I. (Szent) István és az első Árpád-házi királyok korában - az államalapítás után megnőtt a szerepe, a (föld)várak királyi, katonai és közigazgatási központok lettek - a király a vármegye 2/3 területével rendelkezett és kíséretével felélte a vármegyében keletkezett jövedelmeket - várispánsági központ - törvényhozási székhely - egyházi székhely (esperesség központja)	Melyik tisztséget töltötte be a vármegye élén álló személy és milyen feladatai voltak? Kik voltak a várnépek? Miért ezek a várak számítottak egyben királyi központoknak is? Miért voltak általában egyházi központok is? Milyen elemekkel egészítették ki, erősítették meg a várakat ebben az időben?	6. dia: I. (Szent) István-kori térkép a vármegyeszervezetről és a vármegye működésének, birtokviszonyainak képe.

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
A vár szerepe a tatárjárás idején (1241-1242) a tatárjárás során az alföldi földvárak nem nyújtottak elegendő védelmet a betörő mongol/tatár sereggel szemben	Miért nem voltak már biztonságosak ezek az erődítések a tatárjárás idején? Miért az Alföldön volt sikerebb a mongol/tatár seregek taktikája?	7. dia: Kép a tatárjárásról, és térkép a tatárjárásról
A vár szerepe a tatárjárás után - a tatárjárás után a szerepük csökkent, majd megszűnt - közigazgatásilag hamarosan a nemesi vármegye lép a helyére - a kővárépítések miatt fokozatosan veszíti el központi szerepét	Milyen tanulságot vont le a tatárjárásból a várakra nézve az uralkodó? Miért kellett átalakítani a királyi vármegyerendszert? Hogyan hatott a vármegyék átszervezése a királyi hatalomra?	8. dia: Kép a korszakban épült kővárakról: Füzér, Boldogkőváralja
A szabolcsi református templom építéstörténete, sajátosságai - a templom: az egyházszerzés központja, kiemelt történelmi jelentőséggel bíró hely - a XI. századi alapok az első egyházalapítások közé helyezik - az I. (Szent) István-i egyházszerzés nyomán jött létre, alapja a „Tíz falu építsen egy templomot” törvénye (Szent István törvényei) - a szabolcsi bazilika eszerességi központ	Miért nyugati mintákat használt az egyháza kiépítésekor I. (Szent) István? Milyen más törvények segítették az egyházszerzési munkát? Milyen hierarchikus felépítése volt a magyarországi egyháznak a XI. században? Melyik szinten helyezkedhetett el Szabolcs ebben a hierarchiában?	9. dia: Térkép, Magyarország egyházszerzéséről I. (Szent) István korában 10. dia: Kép a törvényről, amelyben aláhúzva jelenik meg a „10 falu építsen egy templomot” rész 11. dia: Az Árpád-kori egyházi hierarchia és a szabolcsi református templom
A szabolcsi templom épületének szerkezeti és díszítő elemei - az eredeti templom háromhajós szerkezetű - Szűz Mária nevére szentelt - nyugat-keleti tájolású 3-3 pillér tartotta a belső teret, amely 10 méter széles, 14 méter hosszú lehetett. - teljes hossza a falakkal és szentéllyel közel 20 méter - falain a 12 apostolt ábrázolhatták	Milyen más európai vagy magyarországi építészeti emlékekkel, stílussal hozható rokonságba? Miért Szűz Mária nevére szentelték fel a korszakban a legtöbb templomot?	12. dia: Nyugati háromhajós román templom képe, a templom belső képe

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
A szabolcsi templom stílusjegyei - a magyarországi templomépítészet első emlékei román stílusjegyeket mutattak - a templomok később átépítésre kerültek, mindig az adott kor stílusában - félköríves ablakok, félköríves szentély	Melyek a román és a gótikus stílus főbb stílusjegyei az építészetben? Milyen más, a vallási funkción túlmutató szereppel rendelkeztek a korabeli templomok?	Lásd 12. dia
A szabolcsi zsinat (1092. május 20.) - a magyar keresztény egyház megszilárdítása I. (Szent) László idején történt (1077–1095) - a szabolcsi zsinaton (1092. május 20.) elfogadott határozatokból alakult ki I. (Szent) László I. törvénykönyve (1092) - a törvénykönyv 42. dekrétumból áll. - az egyik legfontosabb egyházjogi törvénykezés a magyar egyháztörténetben	Miért volt szükség I. (Szent) László korában a magyarországi egyház megerősítésére? Milyen külpolitikai megfontolások vezethették a zsinatot és a királyt a törvények meghozatalakor? Miért a pápaság oldalán állt I. (Szent) László az investitúra harcban? Melyik egyházi reformmozgalom követeléseai jelennek meg a törvényekben?	13. dia: I. (Szent) László szobra és a szabolcsi templom
Az egyházi központi szerep elvesztése - a tatárjárás után a település elpusztul - elveszíti központi közigazgatási és egyházközponti szerepét is - megszűnik az esperesség	Miért nem maradhatott meg a tatárjárás után ezen a helyen egyházi központ?	14. dia: A tatárjárás következményei
Nemzeti emlékezet a szabolcsi földvárban és a református templomban - szobrok és emlékművek tükrözik, hogy az egyes korok mit tartottak fontosnak A honfoglalás korára utalva Szabolcs vezér szobra (Györfi Sándor alkotása) - személye jelképezi a törzsi letelepedést a kalandozások korát - Árpád utódjának tartják	Kiknek állítunk köztéri szobrot? Személyeken kívül miről szólhatnak emlékművek? Mit és honnan tudunk Szabolcs vezérről?	15. dia: Szabolcs vezér szobra
I. (Szent) László szobra (Varga Imre alkotása, 1992)	Miért 1992-ben nyílt esély a szabolcsi zsinatra való megemlékezésre és miért pont ekkor történt?	16. dia: I. (Szent) László szobra a szabolcsi templom előtt

Bővebb háttéranyag:

Hatalmas várával ez volt Szabolcs vármegye legkorábbi igazgatási, katonai és egyházi központja az államalapítás korától az Árpád-kor végéig. A szabolcsi földvár Közép-Európa legnagyobb, épségben maradt földvára. Az első fa-, föld szerkezetű földsáncok már a bronzkorban megjelentek Európában, de ezek építéstechnikája soha nem merült feledésbe, az ősi földvárak nem tűntek el nyomtalanul. A 9. században az arab, viking, magyar betörések a nyugat-európai országokat védekezésre készítették, ekkor indultak el a nagyobb erődépítési munkálatok. Már akkor is árokkal, koronázott földsánccal övezték a fontosabb épületeket, épületegyütteseket.

A magyarországi földvárak datálásával kapcsolatban megoszlanak a nézetek. A Kárpát-medencei földvárak építési idejük szerint különböző képet mutatnak. Vannak olyan földvárak, amelyek a bronzkorban már álltak, másokat germánok vagy szlávok építettek. A 10. századtól Magyarország egyre inkább hasonult a szomszédos germán és szláv államokhoz, és átvették a szomszédos népek várépítési technikáit. A II. világháború után elinduló földvárkutatások, régészeti ásatások azonban számos földvár esetében bebizonyították már, hogy keletkezésük a 11. század első felére, az államalapítás és a Német-római Birodalommal folytatott küzdelmek időszakára tehető, vagyis a belső konszolidáció megteremtése és a külső fenyegetés elhárítása hívta őket életre. Géza és István állama már a várakra támaszkodott. Az újonnan megszilárduló királyságnak gyorsan ki kellett alakítani várhálózatát, ezért gyakran egykori elhagyott római erődökre támaszkodtak, illetve földvárak helyén fa, föld sáncgyűrűket emeltek.

Az államalapítás korában jön létre a várszervezeti rendszer a Magyar Királyság területén, amely az egész Árpád-korban meghatározza a katonai, védelmi, közigazgatási, egyházszerkezési és településfejlődési folyamatokat. A várszervezeti rendszer alapja a földvárak voltak. A földvárakat gyakran folyók mellé, jelentős utakhoz, fontos átkelőhelyek közelébe emelték és nagyon ritka esetben találhatók valamilyen magaslaton. Kezdetben ezek rácsos szerkezetű sáncok voltak. A vármegyék központjában álló földvárak az Árpád-kor katonai erődítményhálózatai voltak. Bár nevük ezt sugallja, a földvárak nem faszerkezettel erősített földsáncok voltak, hanem földdel feltöltött favarak. Az ispánok a földvárakban lévő központokból igazgatták a hozzájuk tartozó várbirtokot. A földvárak tehát olyan katonai, igazgatási, egyházi és kereskedelmi központok voltak, amelyekből az Árpád-kor városhálózata sarjadt ki. Az ország keleti felében a várak keleti gyeplőjének belső peremén épültek. A legnagyobb Abaújvár és Szabolcs volt, amelyek a Kijevi Rusz felé vezető kereskedelmi utakat zárták le. A keleti területeken elhelyezkedő várak közül kiemelkedett még Borsod, Zemplén, Torda, Kolozsvár. A földvárak egy másik része az 11. században kialakuló hercegségi központokban épültek (Bihar, Nyitra). A 11. század utolsó harmadára, a nagy háborúk elmúltával a nagyobb erősségek elvesztették jelentőségüket és betagozódtak a vármegyehálózatba. I (Szent) László korára már nem volt szükség ekkora építményekre, az újabb várak kisebbek lettek, amelyeket olcsóbb volt felépíteni. A szabolcsi földvár Közép-Európa legnagyobb épségben maradt földvára, amelynek lábánál egy román kori templom áll. A szabolcsi földvár régészeti feltárására elsőként 1894-ben került sor, amelyet Jónás András vezetett. Egyrészt ez a feltárás tette ismertté, hogy a sáncokat valaha gerendaszerkezet tartotta össze. Másrészt Jónás András arra a következtetésre jutott, hogy a földvár két korszakban épült, tehát a honfoglaláskor a magyarok egy meglévő erődöt erősítettek meg. A földvár életében a legjelentősebb régészeti feltárás 1969 és 1971 között zajlott le, Németh

Péter vezetésével. A régészeti feltárásoknak köszönhetően tisztázódott szerkezeti rendszere, használati módja, illetve építésének időpontja. A régészeti kutatások tisztázták a földvár szerkezetét. A keleti oldala mentén egy 7 méter széles és 3 méter mély vizesárok húzódott, amely a földvárat lényegében egy csatornával leválasztott mesterséges szigetté alakította: ezt egy felvonóhídon lehetett megközelíteni. A földvár 280 m hosszú, 140 m széles, 33 ezer négyzetméteren elterülő gyeppel fedett háromszög alakú földterület, amelynek három oldalon voltak kapui. A hatalmas mennyiségű földet kazettás faszerkezet tartotta össze. Bár a földvárak neve ezt sugallja, de nem faszerkezettel erősített földsáncok voltak, hanem földdel feltöltött favarak. Tehát ezek favarak voltak, nem földből készült várak. A várfalakat egymáshoz erősített kazettákból építették fel, amelyeket földdel töltöttek fel. A szabolcsi földvár sáncának tetején mellvéd és járósínt húzódott végig, ahol szükség esetén fel lehetett venni a védelmi állást. A sánc tetejének külső peremén függőleges gerendákból álló mellvéd húzódott, amelyet vesszővel fontak be és agyaggal tapasztottak be. A földvár három sarkán figyelőtorony állt. A földvár keleti oldala mentén egy 7 méter széles és 3 méter mély vizesárok húzódott végig, amely a vizet a Tiszából kapta és egy másik ponton a Tiszába vezette vissza. Tehát lényegében a földvárat egy csatornával leválasztották, és így egy mesterséges szigetté alakították, amelyet egy felvonóhídon lehetett megközelíteni. A földvárnak három irányban voltak kapui, amelyek ma is érzékelhetők. A sánc legmagasabb pontja és legalacsonyabb belső része közötti szintkülönbség eléri a 16 métert.

Korábban úgy gondolták, hogy a földvárak elsődlegesen hadászati szerepet töltek be. Vagyis a földvárak az Árpád-korban olyan mentsvárak voltak, amelyet nem laktak, kizárólag veszély esetén húzódtak be az emberek. A régészeti kutatások ezzel szemben bebizonyították, hogy a földvárak állandó lakófunkcióval is rendelkeztek.

A földvárak a katonai, védelmi feladatok ellátása mellett fontos igazgatási centrumok is voltak, ezért többségükben rangosabb kőépületek alapjai kerültek elő az ásatások során. Elsősorban a várispánság központi épületei a várak belsejében, illetve a legkorábbi templomaink is itt kaptak helyet. Az ispánok a földvárakban lévő központokból igazgatták a hozzájuk tartozó várbirtokot és vármegyét. A földvárak tehát olyan katonai, igazgatási, egyházi és kereskedelmi központok voltak, amelyekből az Árpád-kor városhálózata kialakult.

A favarak hálózatának hanyatlása és földvárrá alakulása a 13. század második felében és a 14. század első felében indult el. A várakat és a hozzájuk tartozó várbirtokot a királyok eladományozták, ezzel magánkézre kerültek. Karbantartás hiányában a faszerkezetek elkorhadtak, a benne lévő földfeltöltés pedig szétterült. (<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/szabolcsi-foldvar>)

A várról Móricz Zsigmond is írt 1928-ban az Est hasábjain. Nagy írónktól idézünk egy rövidke részletet, ekképpen jellemezte a szabolcsi várat:

„Ez a földvár, amelyről a magyar közvélemény jóformán semmit sem tud, a magyar nemzeti kincsek közé tartozik. Szabolcs megyének északi sarkában, Rakamazon felül van, Tokajjal szemben, ez a kis, pár száz főnyi lakosságú falucska; maga a falu a földvárlejtőjén van megtelepülve. Ezen a tájon nagy homokdombok vannak, s ezek egyikét használták fel még az avarok egy földgyűrűnek az építésére. Egy hosszabb földhányás, amelyhez háromszögben még két hasonló magasságú sáncot építettek kézzel rakott s igen magas, harminc-harmincöt méter magas partot. Annak idején a Tisza, mely ma is ott kanyarog a vár alatt, mocsarakkal vette körül, mint egy szigetet, s a vár csúcsáról messze terjedő gyönyörű panoráma nyílik, az Alföld egyik legszebb kilátása, a Hegyaljai hegyekre...”

(<https://kurultaj.hu/2017/01/egyedulallo-epiteszeti-emlekunk-a-szabolcsi-foldvar/>)

A református templom történetéhez:

Valószínűleg Szent István alapította a 11. századi, román stílusú templomot. Az eredetileg háromhajós templomot a 15. században újjáépítették és gótikus nyíláskeretekkel látták el. Ez időből falképek is maradtak. A román kori épületet az 1357-ből való első írásos említése Máriának szentelt monostornak tartja. A 18-19. század során egyetlen teremmé alakították át, s három pillérének alapjait csak az 1970-71-es ásatások során találták meg ismét. Az 1978-ra befejezett műemléki helyreállítás során eltávolították az értéktelen ráépítéseket, az új tetőszerkezet pedig az egykori belső tér arányait érzékelteti. Az így kialakult különleges megoldás révén, eredeti és jelzésszerű középkori részletek is megtekinthetők. A templombelsőben gótikus sekrestyeajtó, szentségtartó és faragott keresztelőmedence található. Ha letekintünk a sánc magasából, majd óvatosan leereszkedünk, a falu főújtjától kissé beljebb, az egyszerű fakerítéssel övezett templomkertbe belépve magas, zsindellyel fedett harangtornyot láthatunk, amely a templom helyreállításakor készült. A déli oldalon, a templom bejáratához vezető út mellett áll I. (Szent) László király mellszobra, amely a győri székesegyházban őrzött fejedelmektartó (herma) mintájára készült. 1992-ben, a Szabolcsban tartott zsinat 900. évfordulóján állították. Ha körbejárjuk a díszítetlen templomot, láthatjuk, hogy egykori szentélye félkörös. A sekrestyét valószínűleg az 1841-es földrengés után bontották el, alapfalait a régészeti kutatás utáni helyreállítás során tették bemutatathatóvá. A templomba délről léphetünk be a félköríves, egyszerű bejáraton keresztül (11. századi küszöbköve a régészeti feltárás során került elő). A templomhajó 13,7 m belső hosszúságú és 9,2 m belső szélességű. Délről négy félköríves ablak világítja meg a templom belsejét (ezek eredetileg kisebbek voltak, 1900-ban növelték meg őket). A templombelső a kora Árpád-kori hangulatot próbálja érzékeltetni, amelynek meghatározója a román stílus volt. Az egykori kehely alakú kő keresztelőmedence tartja a szószéket. A meglehetősen jellegtelen, 1944-ben súlyos sérüléseket szenvedett, s ideiglenes jelleggel helyreállított épület értékeit az 1970-1971-ben végzett régészeti kutatás megkezdése előtt nem ismerték fel. A földvár nagy figyelmet keltő ásatása után fordult Németh Péter régész figyelme a templom felé, abban sejtvén az ispánsági székhelyhez tartozó esperesi központ helyét, ahol a nevezetes szabolcsi zsinatot is tarthatták. Az ásatás során megtalált háromhajós, hat köoszlopos templom eredetileg a 11. században épülhetett. Szentélyét a 14. század második felében kifestették (az elpusztult freskók a tizenkét apostolt ábrázolták). A 15. század végén gótikus stílusban történtek kisebb átalakítások. A 16. század közepétől a templom a reformátusoké. Az 1841-es földrengés során súlyosan megsérült templomot átépítették (akkor szűnt meg háromhajós osztása is). 1900-ban tornyot építettek elé, amit a németek fölrobbantottak (1944). A templom helyreállítására a régészeti kutatás befejezése után került sor.

(<https://szabolcs.hu/index.php/telepulesunk/nevezetessegei/reformatus-templom>)

A szabolcsi zsinat történetéhez:

Bővebben:

https://epa.oszk.hu/03300/03347/00030/pdf/EPA03347_szabolcsi_szemle_2021_1_003-010.pdf

TÓTH TAMÁS:

A SZABOLCSI ZSINAT

A magyarság egyik legősibb településén, a Tisza-menti Szabolcsban 1092 májusában tartott egyházi tanácskozás, zsinat sok szempontból különleges gyűlés volt. Maga I. (Szent) László király (1077–1095) elnökölt rajta, és rendelkezései bekerültek az uralkodó törvénykönyvébe is. Első királyunk, I. (Szent) István (997–1000/1001–1038) keresztény államot alapított. Az emiatt apostoliként tisztelt uralkodó utódai hasonlóképpen alapvető feladatuknak tekintették az európai államszervezet alapjának tartott keresztény vallás megszilárdítását az egész országban. I. (Szent) István halálát követően a fiatal királyságban élők életét hosszú ideig trónviszályok, háborúk és pogány felkelések keserítették. A nyugtalanságot csak növelte, hogy még László király idejében is jelen voltak a magyarok között a régi, részleteiben ma már nem ismert ősi vallás, ezzel együtt a régi államforma és jogrendszer hívei. Az új államforma megszilárdulásához és ezzel együtt a keresztény hit elmélyüléséhez időre volt szükség. A latin concilium, ahogy a görög szünodosz, illetve ennek latinizált alakja, a synodus, egyaránt gyűlést, tanácskozást jelent. Bár a modern latin egyházjog különbség tesz a zsinat (concilium) és a szinódus (synodus) között, a legutóbbi időkig a két kifejezés ugyanazt jelentette: az egyházat képviselők tanácskozását, akik hitbeli kérdések tisztázására vagy törvényhozásra gyűlnek össze függetlenül attól, hogy a gyűlésre mekkora területről érkeztek, mivel az egyházmegyei, egyháztartományi, nemzeti vagy egyetemes jellegű is lehet. Mai ismereteink szerint I. (Szent) László király kétszer is hívott össze zsinatot. Az első alkalom elődje, István király, valamint Imre herceg, Gellért püspök és a két Zobor-hegyi remete, András és Benedek szentté avatásához kötődik. A boldoggá és szentté avatás ma ismert, pontosan szabályozott, pápai döntéshez kötődő eljárása csak évszázadokkal később alakult ki. A középkor ezen szakaszában a szentté avatásról, a kanonizációról szóló döntés gyakran egy egyházi gyűlés, zsinat alkalmával történt, és a fent maradt források szerint 1083-ban is ez történt. A másik, I. (Szent) László nevéhez kötődő zsinat az 1092-ben, az akkori szabolcsi megyeszékhelyen tartott egyházi gyűlés volt. A rendelkezések 42 határozatból (decretum) állnak (egy régebbi számozás szerint 43-ból, ugyanis korábban a 25. dekrétumot két részre osztották). Szövegének legrégibb lelőhelye egy 15. századi bécsi kódex. A hozzátartozó előszó, amely leírja, hogy a szent szinódust (sancta synodus) László király elnökletével, az ország püspökeinek, apátjainak és a világi méltóságviselőinek a részvételével 1092. május 20-án „Zabolch”-ban tartották, valószínűleg egy későbbi betoldás, amelyet a magyarázat szándékával illesztettek a szöveg elé. Az első ránézésre talán egységesek tűnő határozati gyűjtemény valójában többféle témát ölel fel. A tárgyalta ügyek többsége nem a hit és az egyházfegyelem szokásos zsinati témái közé tartoznak, hanem olyan konkrét, főként az államot érintő, illetve szociális problémákra kívánnak választ adni, amelyek a keresztény tanítással csak nagy általánosságban függnek össze. Egyes rendelkezések kiemelt csoportokkal és konkrét egyházfegyelmi kérdésekkel foglalkoznak, mások a kereszténységhez, mint államvalláshoz való viszonyt kívánták szabályozni más vallásokat követő alattvalók számára. A Szabolcsban hozott döntések általában véve a Szent István-i törvénykezés szellemét követik, vagyis nagy teológiai és egyházjogi problémák helyett az egész népesség számára követendő olyan általános normákat állapítanak meg, amelyek a nemrég még nem keresztény lakosság számára hasznosak lehetnek. Ennek megfelelően a szabolcsi zsinat inkább államjogi, mint egyházi jogi aktus, hiszen a fő célja az volt, hogy a belső és külső viszályok lezárását követő békeidőszakban a magántulajdon és az egyházi javak, valamint az államban élő keresztények egymás közti, illetve a keresztények és nem keresztények közti együttélést szabályozza. Éppen ezért kerültek be a rendelkezések az

állami törvénygyűjteményekbe. Az első négy határozat a papi házasság kérdését szabályozza. VII. Gergely pápa (1073–1085) egyházreformjainak korában, amely a papi életformát is szigorúan szabályozta, meglehetősen megengedőnek tűnnek ezek a dekrétumok. A szabolcsi zsinat ideiglenes, egy későbbi pápai döntésig tartó engedményeket adott azoknak a papoknak, akik házasságban éltek, de erre az esetre is világos szabályokat alkotott: a második házasság az özvegyekkel, elváltakkal vagy a szolgálókkal való házasságon kívüli kapcsolatot megtiltotta, és a püspököket is figyelmeztette a szabályok betartatására. Mi lehetett ennek az oka, hiszen I. (Szent) István korában a misszionárius szerzetesek, püspökök a papi nőtlenség eszméjével érkeztek Magyarországra? Feltételezhető, hogy nem arról van itt szó, hogy a latin egyház Magyarországon átvette volna a keleti hagyományt, mivel a papszentelést követő házasságkötés ott is tilos volt, sokkal inkább gyakorlati okai lehettek ennek a döntésnek: 1091-ben László király meghódította Horvátországot, és egy évvel a háborús zaj elcsendesülése után a királynak nem volt érdeke, hogy újabb ellentéteket szítson hazájában. Magyarország egyházpolitikai helyzete ezekben az években e nélkül is kényes volt, hiszen II. Orbán pápa (1088–1099) nehezményezte a horvát területek elfoglalását, ezért László király korábbi ellenfeleihez, a német-római császárhoz, valamint a császár által támogatott III. Kelemen ellenpápához (1080–1100) fordult. Ezekben az években László király attól az ellenpápától várhatott némi politikai segítséget hódításai elismertetéséhez, akit még a papi nőtlenség eszményét tekintve is szigorú reformpápa, VII. Gergely ellenében választottak meg. Az 5–8. határozatok az egyházi tulajdonnal foglalkoznak, így a (háborús időszakban, valamint a pogánylázadások során) lerombolt templomok újjáépítésével. Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik a 23. és a 24. dekrétum is. A 9. rendelkezés a megkeresztelkedett, de ismét muszlimmá lett mohamedánokról szól, a 10. a zsidóknak tiltja meg, hogy keresztény nőt vegyenek feleségül vagy keresztény szolgát tartsanak. A 11., 12., 15. és 16. határozat a vásárnap megszentelésével foglalkozik, így előírja a templomba járást, megtiltja a vadászatot és a munkát. A 26. pont a vásárnapi nyugalmat a zsidók számára is előírja. A 13. és a 20., házasságtöréssel foglalkozó rendelkezések mintha nem lennének egymással teljes összhangban. A látszólagos ellentét annak köszönhető, hogy előbbi laikusokra, míg utóbbi – az első négy dekrétum szellemében – klerikusokra vonatkozhat. A 14. és a 39. dekrétum a kalendás testvériséggel foglalkozik, amelyet magyarul időnként Kalandos Társaságnak is neveznek. A középkori papi társulat nevét onnan kapta, hogy minden hónap első napján (Calendae) tartották összejöveteleiket. Céljuk az Oltáriszentség imádása és a papi közösség ápolása volt. A 17. és a 18. határozat a külföldi, idegen klerikusokról, vagyis szent szolgálatot ellátó személyekről, köztük papokról rendelkezik, míg a 19. a hívekről, akiknek megtiltja a saját egyházi területük elhagyását. A 21., 27., 35. és 36. (valamint részben a 39.) dekrétum a monostori életet szabályozza, mindenekelőtt az apátok helyét az egyházi és világi hierarchiában. A 22. határozat a pogány szokásokat tiltja be, míg a 25. felsorolja a legfontosabb olyan keresztény szokásokat (a vásárnap megszentelése, böjti fegyelem, temetés), amelyek be nem tartását az állam is szankcionálni kívánja. Az istenítéletekkel foglalkozó 28. dekrétum a papokkal kapcsolatos rendelkezésekhez hasonlóan nem a reformpápaság eszméjét követi. A 29. határozat szerint templomon kívül nem lehet szentmisét tartani, kivéve, ha szükséghelyzet áll fenn. A 30., 33., és 40. végzés a tizedfizetést szabályozza. A 31. dekrétum előírja, hogy a latinok (latini) Magyarországon a helyi böjti fegyelmet kötelesek követni. Ennek oka az, hogy II. Orbán pápa 1091-ben a beneventói zsinaton tette – mai elnevezéssel – hamvazószerdára a Húsvétot megelőző szent negyven nap, a nagyböjt kezdetét. Mivel itt a latinok alkalmazkodását írja elő, feltételezhető, hogy Magyarországon a böjti időszak a keleti hagyományhoz hasonlóan már hétfőn elkezdődött. László király feltételezhetően nem sietett a vele éppen feszültségben álló Orbán pápa aktuális

böjti rendelkezését bevezetni az országában. A 34. végzés az erkölcstelen életű, és a boszorkányoknak tartott nők feletti ítélkezést a püspök bírósága alá vonja. A 37. dekrétum Szent István, Szent Gellért, Szent Márton és Szent Péter ünnepeinek vigiliáját rendeli el, a 38. a többi ünnepnapról is rendelkezik. A 41. és a 42. határozat teljesen világi jellegű: a királyi palotába érkező pereskedőkkel, valamint a király és a bíró pecsétjéről hoz törvényt. Kétségtelen, hogy a szabolcsi zsinat rendelkezései egy meghatározott történelmi helyzetre kívántak reagálni. Bár önmagát egyértelműen egyházi gyűlésnek (sancta synodus) definiálta, mai szóhasználattal talán nemzeti zsinatnak nevezhetnénk, de sokkal inkább a kor törvényalkotással foglalkozó állami gyűléseinek sorába illeszkedik bele, azaz egyfajta országgyűlés lehetett. Célja a társadalom keresztény hitelvek alapján történő megerősítése volt. Ebben az országépítő munkában I. (Szent) László az egyházban komoly támaszra lelt. Ekkor szilárdult meg az állami és egyházi struktúra, és a köztes határvonalak a 11. század végén még nem váltak élesen szét. Ezért lehet az 1092-es eseményt egyszerre egyházi zsinatnak és állami törvényalkotó országgyűlésnek tekinteni. A Szabolcsban tartott összejövetel rendelkezései nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a kereszténység Magyarországon véglegesen meg tudott gyökerezni. Rendelkezéseire a későbbi korok is elismerőleg tekintettek.

(<https://real.mtak.hu/119320/1/T%C3%B3th%20Tam%C3%A1s%20Szabolcsi%20zsinat.pdf>)

3) HELYSZÍNI FELADATOK

Nyomkeresés

- Csoportokat kell alakítani.
- A csoportok a várbán egy térkép segítségével megkeresik a helyszíneket, és párosítják őket meghatározásokkal.

Képes krónika (kisfilmkészítés)

- A csoportok a telefonjukkal filmfelvételeket készítenek a helyszínekről és magukról.
- Otthon ezt megvágják, zenét vágnak alá, feliratokat készítenek.
- A záróórán a kisfilmeket bemutatják.

A) változat: Minden csoport végigjárja a megadott helyszíneket, és kisfilmjében az összes helyszínt bemutatja.

B) változat: Panorámafotók készítése

A csoportok a megadott helyszínekből előre készülnek, hogy tudják, mit kell lefilmezni és milyen szöveget mondjanak.

Tudáspróba

- A diákok egyénileg vagy csoportjaikban megoldanak egy 13+1 kérdésből álló feleletválasztós tesztet, az előkészítő órán és az előző feladatok készítése során szerzett ismereteik alapján.

Látogatóközpont megtekintése

- A diákok tanári vezetéssel, de egyénileg tájékozódva, végigjárják a Látogatóközpont tereit.

a. Nyomkeresés

A diákok három-négy csoportban megkeresik a szabolcsi földvár területén a légi felvételen bejelölt helyszíneket, és egy táblázatban párosítják a megfelelő leírásokkal.

Előkészület: csak a három-négy csoportot érdemes előre beosztani, amelyek azután a többi feladatot is együtt végzik el. Természetesen lehet kevesebb csoportot is létrehozni, ebben az esetben nem minden feladatot fogunk kiosztani. Három vagy több csoport esetén, többen azonos feladatot fognak végezni. A csoportok ideális létszáma 7-10 fő.

Segédanyag: légi felvétel és kitöltendő táblázat (a tanár számára megoldások is).

A helyszínen: a csoportok önállóan mozognak és dolgoznak, egy-másfél órát érdemes rászánni.

Ellenőrzés: a megoldások segítségével helyben és szóban a legérdekesebb, de időhiány esetén a táblázatokat beszedve írásban is lehet.

A tanulói feladatot és a térképet ld. a Mellékletben.

MEGOLDÁSOK

Leírás	Szobor, emlékmű vagy a vár kiemelt része	Sorszáma a térképen
A 10. század folyamán fagerendák közé töltött föld jellemezte.	földsánc	1.
A település és a vár névadójaként ismert személynek a szobra, aki egyes feltételezések szerint Árpád vezér után a fejedelmi címet is viselte.	Szabolcs vezér	6.
A földvár területén a régészeti feltárások során sok csontvázat emeltek ki erről a területről.	temető	10.
A földvár egyik sáncnyílása, amelynek tövében állhatott az a hely, ahol a hajókkal érkezett árut ki tudták pakolni.	kikötő	7.
A földvár kiemelt része, ahol egykor egy olyan szerkezet állt, ahonnan messziről lehetett látni az erődítményhez érkezőket.	őrtorony	3.
Magyar királyunk szobra, aki országgyűléssel felérő egyházgyűlést tartott a településen.	I. (Szent) László király	9.
1896-ban állították a honfoglalás 1000. évfordulójának tiszteletére a földvár sáncán.	Millenniumi emlékmű	4.
A földvár egy másik nyílása, amelyhez eredetileg híd vezethetett egy csatornán át.	főkapu	8.
A földvár vízellátását szolgálta, amikor támadás miatt a lakosság bemenekült a sáncok közé.	ciszterna	2.
11. században emelt, eredetileg valószínűleg háromhajós szerkezetű, esperességi székhely, a szabolcsi zsinat helyszíne.	református templom	5.

b. Képes krónika

A diákok csoportokban a telefonjuk segítségével filmfelvételeket készítenek, amikből később, otthon majd pár perces kisfilmet vágnak össze – a feladatnak megfelelően reklámfilm és híradó tudósítás készüljön! A reklámfilm a földvárat, a híradó tudósítás a református templomot és az ott zajlott szabolcsi zsinat eseményét mutassa be! Ha ez valamiért nem lehetséges, akkor fotókat készítenek, és abból otthon igyekeznek úgy egy panorámaképet összeállítani, hogy az pontosan lefedje az általuk megfigyelt területet. Valamint minden csoport majd készítsen egy makettet a földváról, ezért pontosan dokumentálják képekkel, mi hol található! A csoportok egymástól jól elkülönített helyen mozogjanak és egymással ne érintkezzenek, lehetőleg ne is kerüljenek a másik látóterébe.

Előkészület: az osztály adottságait, érdeklődését figyelembe véve el kell dönteni, hogy az A) vagy a B) változatot választjuk. Az A) változat az egyszerűbb: minden csoportnak ugyanazokat a megadott helyszíneket kell végigjárnia, majd a kisfilmekben bemutatnia. A B) változat, a panorámafotók készítése esetén a csoportok egymástól jól elkülöníthető részen dolgoznak majd, hogy hol, azt a tanár jelölje ki a légi felvétel képe alapján. A makettet minden csoport készítse el!

A feladatot a diákoknak már az előkészítő órán osszuk ki, hogy előre készülhessenek a helyszínekből vagy helyszínből, hiszen tudniuk kell, hogy pontosan mit filmezzenek le, és milyen szöveget mondjanak fel. A felkészülésben segít:

<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/szabolcsi-foldvar> és

<https://szabolcs.hu/index.php/telepulesunk/nevezetessegei/reformatus-templom> és

<https://real.mtak.hu/119320/1/T%C3%B3th%20Tam%C3%A1s%20Szabolcsi%20zsinat.pdf>

Segédanyag: feladatlap az A), a B) változathoz és a légi felvétel.

A helyszínen: a csoportok önállóan mozognak. Az A) és a B) változat esetén is érdemes legalább két csoportot a két helyszínhez külön-külön elindítani, és megbeszélni velük, hogy milyen irányban mozognak tovább az emlékhelyeken, hogy ne zavarják egymás munkáját. Szintén legalább egy–másfél órát vesz igénybe. Az A) változat esetén a reklámfilm készítői kezdjenek a földvárban, a híradó tudósítás a református templomhoz köthető, így ott kezdjen egy másik csoport és azután cseréljenek! Ha három vagy több csapat van, akkor ügyeljenek a tanárok arra, hogy a csoportok egymást ne zavarják, még ha ugyanazon a helyszínen is dolgoznak.

Ellenőrzés: Mivel a kisfilmeket, panorámaképet, makettet otthon kell befejezni, az alkotások bemutatására már az iskolában, a következő tanórán kerül sor. Egyéni alkotásokról van szó, így egységes értékelőlap nincs. A szóbeli értékelésnél érdemes figyelembe venni, hogy az alkotás mennyire szakszerű, informatív, mennyire esztétikus, humoros, illetve mennyire csapatmunka eredménye. A csapatok 1-10 pontig szavazhatnak a többiek munkájáról, ahogy a tanár is. A munkákra adott pontokat a végén összeadjuk.

A feladatokat ld. a Mellékletben.

c. Helyszíni kvíz / Tudáspróba

A diákok egyénileg vagy csoportjaikban megoldanak egy 13+1 kérdésből álló feleletválasztós tesztet, az előkészítő órán és az előző feladatok készítése során szerzett ismereteik alapján.

Előkészület: csak azt kell eldönteni, hogy a tudáspróbát egyénileg vagy csapatban töltik ki.

Segédanyag: feladatlap (a tanár számára megoldások is).

A helyszínen: a kiosztott feladatlapokat a diákok kitöltik (amennyiben ezt a feladatot már digitalizálták, akkor az erre létrehozott alkalmazás segítségével online is kitölthető). Negyedórát szánunk rá.

Ellenőrzés: A megoldások segítségével helyben és szóban a legérdekesebb, de időhiány esetén a táblázatokat beszédve írásban is lehet (amennyiben a feladatot már digitalizálták, akkor a megoldás kérdésenként, az idő lejártával automatikusan megjelenik, és az alkalmazás az eredményt is számolja).

A feladatlapot ld. a Mellékletben.

MEGOLDÁSOK

1. Melyik korszakból NEM találtak leleteket a régészeti feltárás alkalmával a szabolcsi földvárban?

A) vaskor	B) római kor	C) honfoglalás kora	D) Árpád-kor
-----------	--------------	---------------------	--------------

2. Milyen anyagokat használtak zömmel a szabolcsi földvár építéséhez?

A) kő, fa	B) fa, fém	C) kő, föld	D) föld, fa
-----------	------------	-------------	-------------

3. Milyen funkciója NEM volt különböző történelmi korokban a földvárnak és környezetének?

A) püspökség központja	B) királyi vármegye központja	C) esperesség központja	D) várispánság központja
------------------------	-------------------------------	-------------------------	--------------------------

4. A földvár belsejében a vár melyik fontos eleme fedezhető fel mai napig?

A) az őrtorony egykori szerkezete	B) az ispán udvarháza	C) a ciszterna	D) a lovak istállója
-----------------------------------	-----------------------	----------------	----------------------

5. Mi volt a várnak a természetes védelmi vonala a X. századi épülése idején?

A) a Tisza kiépített partszakasza	B) a Tisza magaspartja	C) a Tisza ártere	D) a partvédő erdősáv
-----------------------------------	------------------------	-------------------	-----------------------

6. Melyik időszakban veszttette el a központi szerepét a földvár?

A) a tatárjárás előtt	B) közvetlenül I. (Szent) László uralkodása után	C) a tatárjárás után	D) az államalapítás korában
-----------------------	--	----------------------	-----------------------------

7. Milyen szerkezetet mutatott építéskor a szabolcsi templom alaprajza?

A) egyhajós szerkezet	B) kéthajós szerkezet	C) háromhajós szerkezet	D) kereszthajós szerkezet
-----------------------	-----------------------	-------------------------	---------------------------

8. Melyik korstílusok jegyei fedezhetők fel a templomban?

A) román és gótikus	B) román és reneszánsz	C) román és barokk	D) gótikus és reneszánsz
---------------------	------------------------	--------------------	--------------------------

9. Kinek a tiszteletére szentelték fel a szabolcsi templomot?

A) Szent Mihály	B) Szent István	C) Szent László	D) Szűz Mária
-----------------	-----------------	-----------------	---------------

10. Kinek a törvényei tették lehetővé a templomalapítást?

A) I. (Szent) István	B) I. (Szent) László	C) Könyves Kálmán	D) II. András
----------------------	----------------------	-------------------	---------------

11. Melyik korstílushoz köthetők a félköríves, lőrészerű ablakok?

A) román	B) gótikus	C) reneszánsz	D) barokk
----------	------------	---------------	-----------

12. Az egyházi hierarchiában milyen tisztsége volt a szabolcsi templom legmagasabb rangú egyházi tisztségviselőjének?

A) plébános	B) apát	C) esperes	D) főapát
-------------	---------	------------	-----------

13. I. (Szent) László törvényei közül, időrendbe állítva melyik született a legkésőbb?

A) az első törvénykönyv	B) a második törvénykönyv	C) a harmadik törvénykönyv	D) mindegyiket egy időben hozták
-------------------------	---------------------------	----------------------------	----------------------------------

+1. Mely egyházpolitikai intézkedés kezdeményei voltak kiolvashatók a szabolcsi zsinati határozatokból?

A) simonia eltörlése	B) a cölibátus bevezetése	C) az investitúra világiakkal való megosztása	D) a keresztes hadjárat meghirdetése
----------------------	---------------------------	---	--------------------------------------

d. Látogatóközpont megtekintése

A diákok tanári vezetéssel, de egyénileg tájékozódva, végigjárják a Látogatóközpont tereit.

Előkészület: nem igényel.

e-mail: szabolcsjovo@gmail.com

tel.: 30/860-2845

web: <http://www.latogatokozpont-szabolcs.hu/>

4) TANÓRAI UTÓFELDOLGOZÁS

Tanórai utófeldolgozó óra

Lezárás: a „képes krónika” feladatainak ellenőrzése

1. Az elkészült reklámfilmek megtekintése: a többi csoport és a tanár pontozza 1-10 pontig.
2. Mutassák be a híradó tudósítást: a többi csoport és a tanár pontozza 1-10 pontig.
VAGY:
3. Mutassák be a csoportok az elkészült panorámaképet és 1 fő mesélje el, melyik részét látjuk a várnak és indokolja, miért ezt a részt választották! A panorámaképeket szintén bírálják el 1-10 pontig.

Gyakorlati feladat ellenőrzése:

A csoportok bemutatják a makettjeiket. Ezeket is pontozzák a csoportok és a tanár 1-10 pontig.

Vita: A csoportok, a szabolcsi zsinatot szimulálva, vitassák meg a cölibátus és a invesztitúra kérdését!

A három csoport közül egy érveljen mellette, egy másik ellene, a harmadik csoport a pápa küldöttjeit alkotják, és az ő álláspontját képviselik!

Az esetleg elmaradt értékelések (Tudáspróba) pótlása.

5) FORRÁSJEGYZÉK

Képek:

https://digitori.blog.hu/2020/07/20/9_5_5_i_szent_istvan_kiraly_es_az_allamalapitas

<https://epiteszforum.hu/a-szabolcsi-foldvar-es-templom-50-ev-muemlekvedelmerol->

<http://tortenelemcikkek.hu/node/195> tatárjárás térkép

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_05_016 a királyi vármegye rendszer

https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_9_nat2020/lecke_05_017 az egyházszervezet felépítése

<https://www.ittjartam.hu/boldogkovaralja/varak/boldogkoi-var-2/galeria>

<https://borsod24.hu/2024/04/28/a-csodalatos-fuzeri-var-500-meter-felett/>

Feldolgozások:

<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/szabolcsi-foldvar>

<https://szabolcs.hu/index.php/telepulesunk/nevezetessegei/reformatus-templom>

<https://real.mtak.hu/119320/1/T%C3%B3th%20Tam%C3%A1s%20Szabolcsi%20zsinat.pdf>

<https://pazirik.hu/projekt/szabolcsi-foldvar/> makettek, rekonstrukciók

<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/szabolcsi-foldvar> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<https://www.oroksegtura.hu/orokseghelyszinek/szabolcsi-reformatus-templom> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<http://templomut.hu/hu/szabolcs/29> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<https://szszbm-ertektar.hu/ertekek/epitett-kornyezet/arpad-kori-monostor-szabolcs-kozsegben-ma-reformatus-templom> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<https://ttre.hu/tartalom/6383/tortenelmi-emlekhely-lett-szabolcs-reformatus-temploma> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

<https://epiteszforum.hu/a-szabolcsi-foldvar-es-templom-50-ev-muemlekvedelmerol-> Az építéstörténet és az emlékhely bemutatása

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarorszag-varmegyei-es-varosai-1/szabolcs-varmegye-167E9/szabolcs-varmegye-ostortenete-irta-dr->

josa-andras-revid-nagy-geza-17575/a-szabolcsi-foldvar-17677/ történeti leírás az emlékhelyről

<https://varak.hu/latnivalo/index/390-Szabolcs-Var/> a helyszín bemutatása és történelmi szerepéhez

https://www.szabolcs.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=17&Itemid=133 a község honlapján a földvár bemutatása (Móricz Zsigmond)

https://szabolcs.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=134 a község honlapján a templom bemutatása

<https://real.mtak.hu/119320/1/T%C3%B3th%20Tam%C3%A1s%20Szabolcsi%20zsinat.pdf> a szabolcsi zsinat történetéről

<https://lexikon.katolikus.hu/S/szabolcsi%20zsinat.html> a szabolcsi zsinat határozatai

6) MELLÉKLET

Nyomkeresés

Fedezzétek fel a Szabolcsi földvár és a református templom tereit a leírások segítségével!

- Alkossatok három csoportot az előzetesen megbeszéltek szerint! Minden csoport kap egy légi felvételt és egy kitöltendő táblázatot.
- Induljatok el a csoportotokkal különböző irányokban a terepen, és keressétek meg a légi felvételen jelölt pontokat!
- Párosítsátok az egyes pontoknál talált szobrokat, emlékműveket, a földvár kiemelt részeit, funkcióját, régészeti feltárás helyét a táblázatban szereplő leírásokkal: írjátok be a táblázatba a nevüket és a helyük sorszámát! A helyszínek nevét segítségként megadtuk a táblázat alján!
- Jól figyeljétek meg a szobrokat, az épített örökség elemeit, mert a későbbi feladatokban is lesz róluk szó!

Leírás	Szobor, emlékmű vagy a vár kiemelt része	Sorszáma a térképen
A X. század folyamán fagerendák közé töltött föld jellemezte.		
A település és a vár névadójaként ismert személynek a szobra, aki egyes feltételezések szerint Árpád után fejedelmi címet is viselt.		
A földvár területén a régészeti feltárások során sok csontvázat emeltek ki erről a területről.		
A földvár egyik sáncnyílása, amelynek tövében állhatott az a hely, ahol a hajókkal érkezett árut ki tudták pakolni.		
A földvár kiemelt része, ahol egykor egy olyan szerkezet állt, ahonnan messziről lehetett látni az erődítményhez érkezőket.		
Magyar királyunk szobra, aki országgyűléssel felérő egyházgyűlést tartott a településen.		
1896-ban állították a honfoglalás 1000. évfordulójának tiszteletére a földvár sáncán.		
A földvár egy másik nyílása, amelyhez eredetileg híd vezethetett egy csatornán át.		
A földvár vízellátását szolgálta, amikor támadás miatt a lakosság bemenekült a sáncok közé.		
11. században emelt, eredetileg valószínűleg háromhajós szerkezetű, esperességi székhely, a szabolcsi zsinat helyszíne.		

Légi felvétel

Térkép

Képes krónika

Reklámfilm készítés

Készítsetek reklámfilmet az emlékhelyekhez! Választhattok: a földvár vagy a református templom legyen a téma!

- A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább!
- Keressétek fel a kiválasztott helyszínt! Készítsetek a telefonotokkal rövid videókat, amelyeken ti is és az adott látványosság is látszik!
- Reklámfilmet forgassatok, amiben lehetőség szerint mondjatok is róluk néhány fontos információt, vagy éppen meséljétek a bennetek keltett benyomásról! Használjátok fel a bevezető órán tanultakat, illetve az előzetes felkészülés során gyűjtött ismereteket! Derüljön ki belőle, hogy miért ajánlanátok másoknak is a megtekintését!
- Otthon vágjátok össze a felvételeket egy pár (legfeljebb fél) perces videóvá! Vágjatok alá zenét, esetleg feliratozzátok az egyes részeket!

A feldolgozandó látványosságok és feldolgozásuk szempontjai

A földvár bemutatásához:

- Mikor, hogyan épült, melyek a főbb elemei?
- Mutassátok be, mire szolgálhatott egykoron?
- Mi az épület funkciója?
- Miért ajánljátok megtekintésre másoknak?

Híradó tudósítás

Készítsetek híradó tudósítást a szabolcsi zsinat eseményéről! A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább! Minden csapat kap egy leírást a teendőkről.

- Keressétek fel a csoportotok számára kijelölt helyszínt!
- Jelöljétek ki egy riportert és több interjúalanyt, akik meg fognak szólalni. Egyvalaki legyen, aki a benti eseményekről számol be, a többiek a zsinat eredményeire várók legyenek!
- A tudósítás kezdetén mutassátok be a helyszínt az alábbi szempontok szerint:
 - Milyen építészeti stílusban épült?
 - Melyek a főbb elemei?
 - Hol található?
 - Milyen eseményről fogtok tudósítani?
 - Miért itt gyűltek össze a zsinat tagjai?
- Használjátok fel a bevezető órán tanultakat, illetve az előzetes felkészülés során gyűjtött ismereteket!
- Figyeljétek arra, hogy a megadott szempontokat a videótokban dolgozzátok fel! Emellett dobjátok fel a videót érdekességekkel.
- Otthon vágjátok össze a felvételeket legfeljebb 2 perces videóvá! Vágjatok alá zenét, esetleg feliratozzátok az egyes részeket!

Az interjúkból derüljenek ki a következők: a riportalany(ok) melyik oldal véleményét képviseli(k) a hozott szabályokkal kapcsolatban (elfogadó-elutasító). Érveljenek a bevezetésük ellen vagy mellett. Derüljön ki a tudósításból az időpont, a helyszín és a résztvevő személyek (esetleg fiktív) neve, tisztsége.

Panorámakép készítés

Készítsetek a szabolcsi földvárban vagy a templomban panorámaképet – a csoportok minden tagja egy felvételt adhat hozzá!

- A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább!
- Keressétek fel a választott helyszínt! Készítsetek a telefonotokkal fotókat, amelyeken ti is és az adott látványosság is látszik!
- Otthon rendezzétek a fotókat oly módon egymás mellé, hogy azokból az a kép álljon össze pontosan, amit láttatok, ha körbenéztetek!
- Mutassátok be, hogy az adott képen az emlékhely melyik része látható, mi volt annak a szerepe a vár életében. Az információk mellett írjatok a személyes élményeitekről, benyomásaitokról is!

Minden csoport gyűjtsön annyi képi információt, hogy az iskolai projektzáró órára hozzák be a földvár ez alapján megépített makettjét! Az anyagokat szabadon választhatják meg, a lényeg, hogy méretarányos legyen, és a főbb elemek kivehetők legyenek!

Helyszíni kvíz / Tudáspróba

Most kiderül, mire emlékeztek a bevezető órán tanultakból és a téren látottakból! Válasszátok ki a helyes megoldást!

1. Melyik korszakból NEM találtak leleteket a régészeti feltárás alkalmával a szabolcsi földvárban?

A) vaskor	B) római kor	C) honfoglalás kora	D) Árpád-kor
-----------	--------------	---------------------	--------------

2. Milyen anyagokat használtak zömmel a szabolcsi földvár építéséhez?

A) kő, fa	B) fa, fém	C) kő, föld	D) föld, fa
-----------	------------	-------------	-------------

3. Milyen funkciója NEM volt különböző történelmi korokban a földvárnak és környezetének?

A) püspökség központja	B) királyi vármegye központja	C) esperesség központja	D) várispánság központja
------------------------	-------------------------------	-------------------------	--------------------------

4. A földvár belsejében a vár melyik fontos eleme fedezhető fel mai napig?

A) az őrtorony egykori szerkezete	B) az ispán udvarháza	C) a ciszterna	D) a lovak istállója
-----------------------------------	-----------------------	----------------	----------------------

5. Mi volt a vár természetes védelmi vonala a 10. századi épülése idején?

A) a Tisza kiépített partszakasza	B) a Tisza magaspartja	C) a Tisza ártere	D) a partvédő erdősáv
-----------------------------------	------------------------	-------------------	-----------------------

6. Melyik időszakban vesztette el a központi szerepét a földvár?

A) a tatárjárás előtt	B) közvetlenül I. (Szent) László uralkodása után	C) a tatárjárás után	D) az államalapítás korában
-----------------------	--	----------------------	-----------------------------

7. Milyen szerkezetet mutatott építéskor a szabolcsi templom alaprajza?

A) egyhajós szerkezet	B) kéthajós szerkezet	C) háromhajós szerkezet	D) kereszthajós szerkezet
-----------------------	-----------------------	-------------------------	---------------------------

8. Melyik korstílusok jegyei fedezhetők fel a templomban?

A) román és gótikus	B) román és reneszánsz	C) román és barokk	D) gótikus és reneszánsz
---------------------	------------------------	--------------------	--------------------------

9. Kinek a tiszteletére szentelték fel a szabolcsi templomot?

A) Szent Mihály	B) Szent István	C) Szent László	D) Szűz Mária
-----------------	-----------------	-----------------	---------------

10. Kinek a törvényei tették lehetővé a templomalapítást?

A) I. (Szent) István	B) I. (Szent) László	C) Könyves Kálmán	D) II. András
----------------------	----------------------	-------------------	---------------

11. Melyik korstílushoz köthetők a félköríves, lőrészerű ablakok?

A) román	B) gótikus	C) reneszánsz	D) barokk
----------	------------	---------------	-----------

12. Az egyházi hierarchiában milyen tisztsége volt a szabolcsi templom legmagasabb rangú egyházi tisztségviselőjének?

A) plébános	B) apát	C) esperes	D) főapát
-------------	---------	------------	-----------

13. I. (Szent) László törvényei közül, időrendbe állítva melyik született a legkésőbb?

A) az első törvénykönyv	B) a második törvénykönyv	C) a harmadik törvénykönyv	D) mindegyiket egy időben hozták
-------------------------	---------------------------	----------------------------	----------------------------------

+1. Mely egyházpolitikai intézkedés kezdeményei voltak kiolvashatók a szabolcsi zsinati határozatokból?

A) simonia eltörlése	B) a cölibátus bevezetése	C) az invesztitúra világiakkal való megosztása	D) a keresztes hadjárat meghirdetése
----------------------	---------------------------	--	--------------------------------------